

MANJINSKI FORUM

Studeni 2009.

Broj 35/Godina VI

“Novosti” na kioscima

SIMBIOZA NACIONALNE I RACIONALNE MANJINE

Piše *Ankica Barbir-Mladinović*

Tjednik srpske nacionalne manjine “Novosti”, s novom uređivačkom koncepcijom i profesionalno osnažen s više novinara i urednika ugaslog tjednika “Feral Tribune”, početak će se od 4. prosinca prodavati i na svim hrvatskim novinskim kioscima

Cilj mu je, ne samo informirati hrvatsku javnost o srpskoj zajednici u Hrvatskoj već neovisno i kritički progovoriti o svim relevantnim temama u društvu - istaknuto je, uz ostalo, na predstavljajući te novine u Zagrebu 17. studenoga.

Poznati hrvatski novinari u listu srpske nacionalne manjine, politički tjednik na dva pisma i jezika, ćirilica na kioscima, iako je nove generacije u Hrvatskoj ne znaju ni čitati! Hoće li to sve to, u najmanju ruku, izazvati određenu ‘nelagodu’ ili su hrvatske političke prilike sazrele za takav projekt? Odgovorio je dr. **Milorad Pupovac** u ime izdavača Srpskog narodnog vijeća:

ĆIRILICA NA KIOSCIMA

“Ja, kao izdavač znam što znači ta ‘nelagoda’ i u tom smislu smo mi preuzeli rizik da ‘Novosti’ budu prostor u kojem ćemo se susretati s tom ‘nelagodom’, i mi sami, ali isto tako i javnost, jer ne treba zaboraviti da, ne samo nesrbi, nego i mnogi Srbi, još uvijek će imati nelagodu, ne čitanja Viktorovih tekstova (**Viktor Ivančić**) nego nelagodu uzimanja novina u kojima Viktor piše i u kojima još ima neki tekst na ćirilici.”

No, Pupovac vjeruje da su političke okolnosti u Hrvatskoj ipak već dozrele za takav projekt i izlazak manjinske medijske vizure na javnu scenu.

“Hrvatska, osim poznatih stereotipa, ne zna danas mnogo o Srbima u Hrvatskoj, što se zapravo događalo ili što bi moglo biti sa

Srbima u Hrvatskoj i utoliko je izlaženje ‘Novosti’ zapravo jedna prilika da se to saznanje proširi u javnosti, jer srpska je zajednica u Hrvatskoj uvijek bila otvorena zajednica. A da bi ta otvorenost i izlazak na javnu scenu mogla biti uspješna moralo se dogoditi još nešto, a to je ta spona, ovaj spoj između nacionalne i racionalne manjine, između nacionalne i kritičke manjine koje su nekim pogodnim vremenima, posebno mislim na 20 stoljeće, zapravo predstavljale emancipatorsku snagu mnogih društava”, rekao je Pupovac.

AZIL ZA “FERALOVCE”

Uz već postojeće novinare ‘Novosti’ redakcija je proširena s nekolicinom novinara ugaslog “Ferala”. Osim Viktora Ivančića, tu su **Marinko Čulić, Igor Lasić, Bojan Munjin, Srećko Pulig, Boris Rašeta...**

Bivši Feralov urednik Viktor Ivančić priznaje da su feralovci, nakon više neugodnih profesionalnih iskustava ili odbijanja, u tjedniku srpske nacionalne manjine dobili zapravo svojevrsni ‘azil’, a na primjedbu kako bi Novosti mogle početi ličiti na Feral kaže:

(*Nastavak na stranici 6*)

Rade Dragojević, Milorad Pupovac, Viktor Ivančić i Dubravko Jagatić na predstavljajući “Novosti”

Prof. Mirko Marković, ravnatelj Uprave za nacionalne manjine pri Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa

ŠIRE SE OBRAZOVNE MOGUĆNOSTI NACIONALNIH MANJINA

Osnivanjem Uprave za nacionalne manjine unutar Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa dobile su se veće mogućnosti ostvarivanja i zadovoljavanja obrazovnih prava nacionalnih manjina, ali i kvalitetnijeg unapređivanja ukupnog odgojno-obrazovnog procesa na jeziku i pismu nacionalnih manjina na svim obrazovnim nivoima od predškolskog odgoja do visokoškolskog obrazovanja. Intenzivno se radi na različitim aspektima od razvoja obrazovnih modela i njihovih kapaciteta preko osiguranja udžbenika i osposobljavanja nastavnika i suradnika. Posebno značajna je i briga o romskoj učeničkoj populaciji čiji broj unatoč svih teškoća i problema ohrabrujuće raste

• **Teče druga godina od osnivanja Uprave za nacionalne manjine. U kojoj je mjeri ta institucija doprinijela boljoj organizaciji obrazovanja na jeziku i pismu nacionalnih manjina?**

S osnivanjem Uprave za nacionalne manjine unutar Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa 2008. godine, nacionalne manjine, jednako kao i škole u kojima se nastava održava na jeziku nacionalne manjine dobile su na državnoj razini ured koji je nadležan za sva pitanja i probleme koji se odnose na obrazovanje na jeziku i pismu nacionalnih manjina. S druge strane, Uprava obavlja vrlo važnu ulogu koja se odnosi na ugrađivanje problematike obrazovanja nacionalnih manjina u okvire ukupne odgojno-obrazovne politike. Od izuzetne važnosti je otvorenost Uprave za nacionalne manjine

(*Nastavak na stranici 2*)

ŠIRE SE OBRAZOVNE MOGUĆNOSTI NACIONALNIH MANJINA

(Nastavak sa stranice 1)

Mirko Marković

prema udrugama nacionalnih manjina i njihovim savezima kad je u pitanju određivanje prioriteta u unaprijeđenju pojedinih segmenata obrazovanja na jeziku i pismu nacionalnih manjina. Pojedine zajednice nacionalnih manjina koje nisu imale proaktivan odnos prema obrazovanju na svom manjinskom jeziku, radom Uprave za nacionalne manjine potaknute su na djelotvorniji učinak u promicanju učenja materinjeg jezika i kulture.

POTAKNUTO UČENJE MATERINJEG JEZIKA I KULTURE

• **Obrazovanje na jeziku i pismu nacionalnih manjina ostvaruje se po posebnim programima i modelima obrazovanja koje odobrava Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. U hrvatskom obrazovnom sustavu postoje tri modela organiziranja i provođenja nastave na jeziku i pismu nacionalnih manjina. Kako te modele i koje manjine koriste?**

U modelu A (cjelokupna nastava na jeziku i pismu nacionalnih manjina uz obavezno učenje hrvatskog jezika u istom broju sati) obrazuju se u osnovnoj i srednjoj školi talijanska, srpska i mađarska nacionalna manjina, a češka nacionalna manjina u osnovnoj školi.

U modelu B (dvojezična nastava, tako da se nastava prirodoslovne skupine predmeta izvodi na hrvatskom jeziku, a društvene skupine predmeta na jeziku pripadnika nacionalne manjine) obrazuje se mađarska nacionalna manjina u osnovnoj školi, a češka nacionalna manjina u srednjoj školi.

I u modelu C (nastava manjinskog jezika i kulture, tako da se uz redovitu nastavu na hrvatskom jeziku na manjinskom jeziku izvodi nastava jezika i kulture nacionalne manjine) obrazuju se u osnovnoj školi: albanska, češka, mađarska, srpska, slovačka, makedonska, njemačka i austrijska, ukrajinska, rusinska i slovenska nacionalna manjina, a u srednjoj školi mađarska i srpska nacionalna manjina.

- Što pokazuju podaci o broju učenika?

Ukupan broj učenika pripadnika nacionalne manjine u obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina u osnovnoj školi, u svim modelima obrazovanja, varira od 6.741 učenika u 2006. godini, 6.728 učenika u 2007. godini, do 6.818 učenika u 2008. godini, odnosno broj učenika je relativno stabilan.

Ako uđemo u detaljniju analizu možemo vidjeti da dolazi do pada broja učenika mađarske nacionalne manjine u programu A, ali je relativno stabilan broj učenika u programu B i C. Vidljiv je blagi porast učenika pripadnika češke nacionalne manjine u programu A, ali i pad broja učenika u programu C. Vidljiv je i pad broja učenika talijanske nacionalne manjine,

koji inače ne prakticiraju programe B i C. Broj učenika pripadnika srpske nacionalne manjine u porastu je u programu A i C. Porast broja učenika slovačke nacionalne manjine u modelu C u osnovnoj školi u stalnom je porastu, no za sada nema interesa za učenje slovačkog jezika u srednjoj školi iako je to omogućeno donošenjem Državnog pedagoškog standarda.

Započelo je provođenje programa za učenje slovenskog jezika i kulture te albanskog jezika i kulture, uz već ranije pokrenuto učenje makedonskog jezika i kulture koje se provodi u pet gradova.

• **Kakvi su trendovi u srednjoškolskom obrazovanju?**

U srednjoškolskom obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina vidljiv je pad broja učenika u nastavi na talijanskom jeziku i mađarskom jeziku. Pad broja učenika vidljiv je u modelu A na srpskom jeziku, ali je zato u 2008. godini pokrenut program u modelu B, odnosno dvojezični program, kao i program u modelu C, što ukupno pokazuje porast broja učenika u programu srpskog jezika i kulture.

Unatoč angažmanu slovačke, a dijelom i rusinske nacionalne manjine i osiguranoj ponudi, nije bilo interesa od strane pripadnika nacionalne manjine, a za ukrajinsku nacionalnu manjinu u tijeku je projekt revitalizacije učenja ukrajinskog jezika i kulture, što pokreće reorganizirana ukrajinska zajednica.

Prvi korak u učenju materinjeg jezika u kulture u srednjoškolskom obrazovanju pokrenula je češka nacionalna manjina u Grubišnom Polju. Za očekivati je ubuduće zahtjeve i drugih nacionalnih manjina da bude osigurano učenje materinjeg jezika u srednjoj školi. Značajan porast broja učenika u srednjim školama koji žele učiti materinji jezik je teško očekivati jer se interes učenika okreće prema praktičnim znanjima koja im trebaju pomoći u zapošljavanju (npr. informatika, svjetski jezici ili neki drugi programi u strukovnom obrazovanju).

INTERESI MANJI OD MOGUĆNOSTI

• **A što je s predškolskim odgojem i obrazovanjem?**

Prema pokazateljima dječjih vrtića i drugih pravnih osoba koje provode programe predškolskog odgoja i prema podacima službi za društvene djelatnosti u uredima državne uprave u županijama, u predškolski odgoj na jeziku i pismu nacionalne manjine 2008. godine je bilo uključeno ukupno 1.684 djece pripadnika nacionalnih manjina, što je porast broja djece od 145 djece ili blizu 10 posto u odnosu na 2007. godinu kada ih je bilo 1.539 djece ili u odnosu na 2006. kada ih je bilo 1.532 djece. Ovo je značajno zbog toga što može biti pokazatelj da je zaustavljen trend smanjenja broja djece ali i da će kad djeca tog uzrasta krenu u škole u nastavi na jeziku nacionalnih manjina i ubuduće biti stabilan broj učenika.

Dolazi do pada broja djece pripadnika mađarske nacionalne manjine, a do porasta broja djece pripadnika srpske i talijanske nacionalne manjine, uz približno stalan broj djece pripadnika češke nacionalne manjine.

• **Da li se i kako izvodi visokoškolsko obrazovanje na jeziku nacionalnih manjina?**

Visokoškolsko obrazovanje na materinskom talijanskom jeziku organizirano je i izvodi se u Puli na Sveučilištu Juraj Dobrila, na Odjelu za obrazovanje učitelja i odgajatelja gdje se realizira integrirani preddiplomski i diplomski učiteljski studij u trajanju od 5 godina (300 ECTS bodova) i stručni studij predškolskog odgoja u trajanju od 3 godine (180 ECTS) na hrvatskom i talijanskom jeziku.

U 2007. godini bilo je obuhvaćeno 30 studenata i to na studiju predškolskog odgoja (14) i na studiju za učitelja razredne nastave (16), a u 2008./2009. su 33 studenta (21 na predškolskom, a 8 na učiteljskom studiju, dok 4 studenta studiraju po predbolonjskom programu).

Na Katedri za hungarologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u 2008./2009. akademskoj godini studira 90 studenata (predaju 3 redovna profesora, 2 gostujuća i 2 vanjska suradnika), na novootvorenoj Katedri za mađarski jezik i književnost Sveučilišta J. J. Strossmayer u Osijeku studira 20 studenata (predaje im 1 viši asistent i 5 vanjskih suradnika), a na Katedri za strani jezik istog sveučilišta studira 100 studenata (predaje im 1 lektor).

Učiteljska akademija Sveučilišta u Zagrebu imala je organiziran studij razredne nastave s pojačanim programom srpskog jezika do akademske godine 2005./2006., ali zbog nedostatka interesa za takvim studijskim programom nastava se od 2006./2007. akademske godine ne organizira. Naime, ogromna većina učenika koji pohađaju nastavu na srpskom jeziku je u dvije najistočnije županije, Vukovarsko-srijemskoj i Osječko-baranjskoj te zbog udaljenosti Zagreba studenti iz reda srpske nacionalne manjine i dalje odlaze na studij u Sombor, Suboticu, Novi Sad i nešto manje u Beograd. Organizacija takvog studijskog programa u Osijeku, a ne u Zagrebu zasigurno bi privukla veći broj studenata koji su nastavu pohađali na srpskom jeziku.

Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu također postoji preddiplomski dvopredmetni studij češkog jezika i književnosti (180 ECTS), dvopredmetni preddiplomski studij slovačkog jezika i književnosti (180 ECTS) i dvopredmetni preddiplomski studij ukrajinskog jezika i književnosti (180 ECTS). Savez Čeha je pokrenuo inicijativu da se od akademske godine 2010/2011. organizira kolegij češkog jezika kako bi dobili kvalitetne nastavnike koji dobro znaju češki jezik za rad u školama.

(MALO)BROJNOST UČENIKA NIJE PREPREKA

• **Kada je učenje jezika i kulture nacionalnih manjina u pitanju MZOŠ podržava i sufinancira i posebne oblike nastave. Koje?**

Posebni oblici nastave su ljetne i zimske škole, nastava na daljinu (dopisno-konzultativna nastava) i drugo, a organiziraju se prvenstveno za one učenike koji nisu u modelima nastave A, B ili C. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa sufinancira organiziranje i provođenje svih modela i oblika nastave na jeziku i pismu nacionalnih manjina.

U posebnim oblicima nastave kao što su ljetne/zimske škole, dopisno-konzultativna nastava i dr., uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa sudjelovali su npr. u 2008. godini više od 1000 polaznika češke, mađarske, makedonske, romske, rusinske slovačke, srpske i ukrajinske nacionalne manjine.

• **Što je s problemom minimalnog broja učenika koji može otežavati organizaciju nastave na jeziku nacionalne manjine?**

Donošenjem Državnih pedagoških standarda za predškolski odgoj i obrazovanje, osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje,

osnaženo je obrazovanje na jeziku i pismu nacionalnih manjina jer je postalo sastavnim dijelom dokumenta o standardima za pojedini segment obrazovnog sustava.

Iako je navedenim standardima propisan broj učenika u razrednom odjelu, to se ne odnosi na minimalan broj učenika za formiranje razrednog odjela/skupine na jeziku i pismu nacionalne manjine jer Zakonom o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina nije određen minimalan broj učenika u razrednom odjelu ili skupini. Zbog kontinuiteta i trenutne situacije s brojem učenika u pojedinoj školi postoji razred od pet učenika za koju se ostvaruje cjelokupni program na jeziku i pismu nacionalne manjine (model A), a skupina može biti i od tri učenika

U slučaju da postoje tehnički razlozi zbog kojih nije moguće u istoj školi nastaviti s programom manjinskog jezika, kao što je bio primjer u praksi za dva učenika, ponuđen je prijevoz u drugu školu koja ostvaruje cjelokupnu nastavu na jeziku i pismu nacionalne manjine (model A) ili su učenici u dogovoru škole i roditelja u istoj školi učenje manjinskog jezika i kulture mogli nastaviti po drugom modelu (model C).

BRIGA O UDŽBENICIMA

• **Do sada su se često udžbenici isticali kao veliki problem u organizaciji i izvođenju nastave za nacionalne manjine. Da li se situacija popravila?**

Sukladno članku 15. Zakona o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina školske ustanove na jeziku i pismu nacionalne manjine mogu koristiti udžbenike iz uvoza tj. matične zemlje i to prvenstveno za učenje materinskog jezika, uz odobrenje Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH.

Za 2008./2009. školsku godinu Ministarstvo je odobrilo ukupno 295 udžbenika za srednje i osnovne škole iz matičnih zemalja za potrebe nastave na talijanskom, češkom, srpskom, mađarskom i slovačkom jeziku. Udžbenike iz uvoza sufinanciralo je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa ili su financirani od strane matičnih zemalja pojedinih nacionalnih manjina (npr. Republika Italija za potrebe nastave na talijanskom jeziku).

Od više odobrenih udžbenika za nastavu u osnovnoj školi na hrvatskom jeziku pripadnici nacionalnih manjina na svojim stručnim vijećima odabrali su po jedan udžbenik za jedan predmet i razred koji je zatim preveden na jezik nacionalne manjine. U programu besplatnih udžbenika na raspolaganju su bila znatno veća sredstva, a pripadnici nacionalnih manjina su napisali nekoliko autorskih udžbenika koji u potpunosti odgovaraju planu i programu.

Za pripremu (od prevođenja do tiskanja) prevedenih udžbenika, kao i za izradu autorskih udžbenika, sredstva su bila osigurana u Državnom proračunu - Poticaj obrazovanja nacionalnih manjina za potrebe nastave na jeziku i pismu nacionalnih manjina tako da je za 2008./2009. školsku godinu bilo osigurano 188 udžbenika za nastavu na češkom, mađarskom, srpskom, talijanskom i slovačkom jeziku.

Ukupna sredstva iz Državnog proračuna utrošena za navedene udžbenike u 2008. godini iznosila su 7.099.009,22 kn.

• **Kakva je situacija s praćenjem i razvojem nastave na jezicima nacionalnih manjina?**

Za potrebe praćenja i razvoja nastave na jeziku i pismu nacionalnih manjina zaposleno je 7 stručnih savjetnika i to: 2 stručna savjetnika za talijansku nacionalnu manjinu s punim radnim vremenom (jedan je stručni savjetnik za razvoj

nastave u cjelini, a drugi za nastavu talijanskog jezika kao materinog jezika), 2 savjetnika za srpsku nacionalnu manjinu i to jedan s punim radnim vremenom, a drugi s pola radnog vremena za nastavu srpskog jezika kao materinog jezika, 1 savjetnik za češku nacionalnu manjinu s pola radnog vremena, 1 savjetnik za mađarsku nacionalnu manjinu s pola radnog vremena i 1 savjetnik za slovačku nacionalnu manjinu s pola radnog vremena. Za mađarsku nacionalnu manjinu Agencija za odgoj i obrazovanje odobrila je još pola radnog vremena stručnog savjetnika, ali mađarska nacionalna manjina to za sada još nije iskoristila. Za rusinsku nacionalnu manjinu i ukrajinsku nacionalnu manjinu nije imenovan stručni savjetnik. Neki od prijedloga koje su nacionalne manjine nudile kao kadrovsko rješenje za stručnog savjetnika nisu udovoljavali kriterijima potrebnim za stručnog savjetnika ili nisu bili racionalan izbor. U sadašnjim uvjetima s obzirom na broj učenika u nastavi na jeziku i pismu pojedine nacionalne manjine, prosvjetne vlasti smatraju dovoljnim broj i satnicu stručnih savjetnika.

Stručno usavršavanje odgajatelja, učitelja, nastavnika i stručnih suradnika u nadležnosti je Agencije za odgoj i obrazovanje. Tako je u 2008. godini održan 31 stručni skup za potrebe dodatnog usavršavanja na manjinskim jezicima. Ministarstvo sufinancira i odlazak učitelja pripadnika nacionalnih manjina na usavršavanje u matične zemlje za potrebe nastave na jeziku i pismu nacionalnih manjina.

RASTE BROJ ROMA U OBRAZOVNOM PROCESU

• **Školska godina 2009/2010. zbog recesije počela je s puno poteškoća; odustajanje od programa besplatnih udžbenika, besplatnog prijevoza za srednjoškolce, te po potrebi smještaja u učeničke domove! Kako će se to odraziti na učenike, pripadnike romske nacionalne manjine?**

Odgoj i obrazovanje je jedno od četiri ključna područja za budućnost romske zajednice i kvalitetniju integraciju u cjelokupno društvo. Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa kontinuirano radi na poboljšavanju uvjeta u obrazovanju za učenike Rome. Da bi lakše i redovitije pohađali nastavu za srednjoškolce i

studente Rome su i dalje osigurana sredstva za stipendije u Državnom proračunu. Što se tiče osiguravanja udžbenika, isti su putem Centara za socijalnu skrb bili osigurani za romske učenike čiji roditelji su korisnici socijalne pomoći i koji su ostvarili pravo na dječji dodatak. Podaci o broju učenika u osnovnom i srednjoškolskom obrazovanju prikupljeni putem Ureda državne uprave u županijama (UDU) pokazuju i dalje porast broja učenika Roma i u školskoj godini 2009/2010. Usporedbe radi, u školskoj godini 2009/2010. prema podacima UDU na početku školske godine u osnovnoškolskom sustavu ima 4.186 učenika, u školskoj godini 2008/2009. bilo je 3.940 učenika u osnovnoškolskom obrazovanju što je povećanje od 246 učenika ili 6 posto. Naravno, broj učenika Roma ustvari je i veći no i dalje je prisutno pitanje "neizjašnjava" .

Kad je srednjoškolsko obrazovanje u pitanju u školskoj godini 2008/2009. je bio iznimno velik porast broja učenika/ca pripadnika/ca romske nacionalne manjine i ukupan broj bio je 283 učenika. Na početku školske godine 2009/2010. prema podacima UDU ima 297 učenika od toga 168 muških i 129 ženskih.

Značajno i afirmativno povećanje ukupnog broja učenika Roma u SŠ ne prati adekvatno uključivanje u četverogodišnje programe u kojima je trenutno 65 učenika/ca tj. i dalje najveći broj učenika upisuje i pohađa trogodišnje programe između ostalog očekujući i lakše i brže zapošljavanje. Učenici koji su upisali četverogodišnje obrazovanje svjesni su činjenice da je potrebno nastaviti visokoškolsko obrazovanje te znaju da ih i dalje čeka nastavak stipendiranja.

Učenici na svoj vlastiti broj žiro računa dobivaju mjesečnu stipendiju u iznosu od 500 kn tj. godišnje 5.000,00 kn, a studenti mjesečni iznos od 1.000,00 kn tj. godišnje 10.000,00 kn (usporedbe radi stipendije koje daje Fond za obrazovanje Roma iz Budimpešte - REF je 1.000,00 US \$). Ministarstvo je do sada redovito plaćalo troškove smještaja učenika/studenta Roma u učeničke/studente domove kojima je smještaj bio potreban i to će i ubuduće raditi i u potpunosti realizirati mjeru iz Nacionalnog programa za Rome i Akcijskog plana Desetljeća za Rome.

Zaključci s okruglog stola "Odgoj i obrazovanje na jeziku i pismu nacionalnih manjina"

DJECU OBRAZOVATI, RODITELJE OSVIJESTITI

U organizaciji Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, Vladina Ureda za nacionalne manjine i Ureda za ljudska prava Vlade RH, 17. studenog 2009. održan je Okrugli stol na temu "Odgoj i obrazovanje na jeziku i pismu nacionalnih manjina". U zaključcima ovog skupa ističe se sljedeće:

- organizirati više tematskih skupova o interkulturalnom obrazovanju;
- organizirati stručnu raspravu o uključivanju sadržaja vezanih uz identitet i kulturu nacionalnih manjina u redovite nastavne programe;
- osigurati visokoškolsko obrazovanje za potrebe nastave na jeziku i pismu nacionalnih manjina;
- propisati stručnost i kompetencije osobe koja izvodi nastavu na jeziku i pismu nacionalne manjine te veću pozornost posvetiti licenciranju učitelja u navedenoj nastavi;
- osigurati odgovarajuću pedagošku dokumentaciju i evidenciju za sve razine obrazovanja (predškolsko, osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje);
- izvršiti osnivanje (verifikaciju/preregistraciju) škola s nastavom na srpskom jeziku u Vukovarsko-srijemskoj i Osječko-baranjskoj županiji;
- organizirati skupove o animaciji roditelja pripadnika novonastalih manjina koje su nastale nakon raspada bivše države;
- uputiti škole u način i potrebu uključivanja roditelja u odgojno-obrazovni rad i školski rad, pojačati suradnju s njima, anketiranje roditelja prilikom upisa učenika u školu te organiziranje nastave učenja jezika i kulture;
- razvijati model e-learninga (učenja na daljinu) koji se pokazao vrlo uspješnim u organizaciji SKD Prosvjete za učenike pripadnike srpske nacionalne manjine;
- osigurati što ranije uključivanje djece pripadnika romske nacionalne manjine u predškolski odgoj i naobrazbu;
- roditeljima djece pripadnika romske nacionalne manjine osvijestiti važnost redovitog odgoja i obrazovanja.

Furio Radin, predsjednik saborskog Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina

DODATNO PRAVO GLASA VIŠE NIJE TABU TEMA

Furio Radin

Razgovarao **Stojan Obradović**

• **Hrvatska se nalazi pred promjenama Ustava unutar kojih se rasprava otvorila i o nekim važnim pitanjima prava i položaja nacionalnih manjina. Da li je ovo šansa da manjine konačno riješe neke od svojih ključnih pitanja na kojem već dugo insistiraju kao što je npr. dodatno pravo glasa?**

Nisam siguran da će doći do promjene Ustava u djelu koji se odnosi na nacionalne manjine, osim u preambuli Ustava gdje će vjerojatno biti nabrojene sve nacionalne manjine za razliku od sadašnje situacije kada se u preambuli Ustava spominje samo dio nacionalnih manjina, a neke su iz te preambule izbačeni 90-ih godina kao što je to bio slučaj s bošnjačkom i slovenskom nacionalnom manjinom. Dakle, nisam siguran da će doći do promjene članka 15. odnosno da će se skinuti ona famozna riječ "može" kada je u pitanju dodatno pravo glasa kako bi to pravo bilo u garantirano bez ikakvih dilema i ne bi ovisilo o različitim tumačenjima. Alternativa bi mogla biti paralelna promjena Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina gdje bi se zapravo precizirale neke okolnosti vezane za dodatno pravo glasa. Ako je promjena kvalitetna, osobno smatram da je relativno svejedno da li će to biti izraženo u Ustavu ili Ustavnom zakonu.

Ako se dodatno pravo glasa ne bi uspjelo osigurati kroz promjenu Ustava alternativa bi mogla biti paralelna promjena Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina. A inače promjena Ustavnog zakona morali bi pronaći bolja rješenja za funkcioniranje manjinske samouprave te posebno osigurati sistem odgovornosti na lokalnom nivou za provođenje manjinskih prava. Treba uspostaviti mehanizam u kojem se ta prava provode automatski ili se odgovara za njihovo kršenje jer ovako imamo situaciju da se neke dobre stvari izglasaju na višem nivou iako se zna da to dio županija ili gradova neće provoditi i to onda postaje dio sustava, a to neprihvatljivo, ističe Furio Radin

AKO NE PROMJENIMO USTAV MOŽEMO USTAVNI ZAKON

• **Ali u svakom slučaju bilo u Ustavu bilo u Ustavnom zakonu za potporu dodatnom pravu glasa treba postići jedan veliki, široki politički konsenzus?**

Apsolutno, potreban je jedan široki politički konsenzus koji zahvaća sve stranke osim onih koje zauzimaju ekstremno desni dio političkog spektra.

• **Da li je to realno s obzirom da su iz vladajuće stranke dolaze jasni otpori uvođenju dodatnog prava glasa, pa ako je taj otpor prisutan kod promjene Ustava vjerojatno bi bio prisutan i kod promjene Ustavnog zakona?**

Ja se 17 godina, od kada sam zastupnik, borim za dodatno pravo glasa jer vjerujem da je ono s ovakvim načinom glasovanja nužno. Moram ponoviti već pomalo otrcane stvari a to je da je nemoguće jednom rukom davati dodatna etnička prava, a oduzeti zato građanska prava drugom rukom. Nisu građanska i etnička prava alternativna nego komplementarna. Za nas i sa sadašnjom formulacijom članka 15. Ustava RH je stvar potpuno jasna. Međutim, vlasti su u pravilu tu pozitivnu mogućnost tumačile negativno, restriktivno pa rekao bih i infantilno. Sada je, mislim konačno, došao trenutak da to promijenimo. Hoćemo li i uspjeti, ja to u ovom momentu ne znam. Prisutna je jedna kompleksna situacija, ali i neopravdani strahovi. Razmišlja se o dva modela jedan za tzv. male manjine i posebni za srpsku manjinu, no smatram da su dosadašnje analize jasno pokazale da uvođenje dodatnog prava glasa može dovesti samo do minimalnih i nebitnih promjena i utjecaja na globalne odnosno opće izborne rezultate te da nije moguć neki izborni inženjering, odnosno izborna instrumentalizacija nacionalnih manjina.

• **Dakle, ipak očekuje pozitivan ishod ovih ustavnih promjena?**

Ne mogu to sa sigurnošću kazati jer nakon 17 godina odbijanja dodatnog prava glasa od faktički svih stranaka ostajem, naravno, sumnjičav prema krajnjem ishodu.

Međutim, ono što možemo reći da se sada promijenilo jest činjenica da dodatno pravo glasa nije više tabu - tema. Taj problem je ušao u javnost, rasprava je otvorena i mislim da ljudi počinju shvaćati da to nije "dvostruko" pravo glasa za nacionalne manjine, odnosno neka njihova privilegija u odnosu na druge nego zaista jedno malo dodatno pravo koje manjine tek izjednačava s drugim građanima.

• **Imate li konkretan prijedlog kako bi eventualno trebalo izgledati 15. članak Ustava RH odnosno čime bi eventualno zamijenili riječ "može"?**

Ne treba ništa zamijeniti. Samo tu riječ "može" treba izbaciti.

NUŽNA SU BOLJA RJEŠENJA ZA MANJINSKU SAMOUPRAVU

• **No, problemi nacionalnih manjina nisu vezani samo za dodatno pravo glasa. Sedma godina je od usvajanja Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina. Sve se više čuju kritike na njegovo funkcioniranje, te mišljenja kako bi ga trebalo mijenjati. Ako bi pravili neku inventuru dosadašnjeg funkcioniranja Ustavnog zakona što je taj zakon, po vašem mišljenju, zadovoljio odnosno ispunio zahtjeve, a gdje je eventualno podbacio?**

Mi sada čekamo redovito izvješće Vlade o provođenju Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina za 2008. godinu. Iako on ne daje punu ocjenu stanja Izvještaj je bitan jer daje niz informacija iz kojih je moguće izvršiti određene analize i zauzeti određena stajališta. Po mom mišljenju Ustavni zakon treba promjene, ali o tim promjenama treba razgovarati mirno i izvan političkih pritisaka. Zašto to kažem? Upravo zato jer se u promjene često srlja na način da promjene u pravilu donesu još lošija rješenja nego što ih trenutno imamo. Tako bih ja rekao da je najbolji zakon bio onaj iz 1992. Zakon o ljudskim pravima i pravima nacionalnih manjina koji je u sebi imao zaista neke avangardne odredbe. Iako nisam glasao za promjenu

toga zakona 1995 činjenica jeste da neke stvari tada zaista zbog ratnih okolnosti nisu mogle proći. Tim promjenama ukinuta je politička autonomija (koja se tada ticala samo jedne nacionalne manjine) i moja nastojanja nakon toga išla su u pravcu da se dobije ono što sam ja tada nazivao funkcionalna autonomija i koja bi se ticala svih nacionalnih manjina, uz moguće određene specifičnosti za pojedine nacionalne manjine. Kada se donosio sadašnji Ustavni zakon zajedno s još nekim manjinskim predstavnicima bio sam član radne grupe koju je vodio prof. Stjepan Ivanišević i moram reći da je naš prijedlog bio vrlo različit od zakona koji je prihvaćen. Naš prijedlog je tada, po mom dubokom uvjerenju, nudio mnogo bolja određenja i rješenja manjinske samouprave nego što je to slučaj s aktualnim Ustavnim zakonom. Odziv na izbore za vijeća i predstavnike nacionalnih manjina jedva da doseže 10-ak posto manjinske populacije. Ta vijeća, osim možda u nekoliko jačih gradskih centara, vrlo su slabo financirana i materijalno opremljena, nemaju dovoljne ovlasti, ne postoji izborni zakon koji bi osiguravao kvalitetne izbore manjinske samouprave već je tu prisutno puno improvizacija itd. Mislim da je izbor i funkcioniranje manjinske samouprave zapravo najvažniji dio čije bi promjene trebalo promisliti i osmisлити kada govorimo o Ustavnom zakonu.

• Osim funkcioniranja manjinske samouprave što vam se još čini bitnim za eventualne buduće promjene odnosno poboljšanja Ustavnog zakona?

Uz funkcioniranje manjinske samouprave, odnosno funkcionalne autonomije, kako je ja zovem, tu su izraženi problemi uporabe jezika svugdje, a posebno u državnoj upravi i pravosuđu. Ako bi rekli da tu stvari funkcioniraju bili bi daleko od istine. Zapravo, trebalo bi provesti jednu temeljitu reviziju Ustavnog zakona, ali ona bi došla na red nakon ovih promjena koje želimo napraviti sada i koje bi se ticale prava glasovanja nacionalnih manjina. Jer ako sada povežemo te stvari, a takvih će prijedloga sigurno biti, ako odmah krenemo i u jednu širu promjenu Ustavnog zakona, onda se bojim da do ovih bitnih promjena kao što je dodatno pravo glasa neće ni doći. Naime, treba reći da je danas, vidimo, puno pobornika "okruglih stolova" na kojem bi mnogi demantirali, opovrgavali pa i ismijavali pravo koje je nacionalnim manjinama već dano Ustavom. Ali 1995. kada smo promijenili Ustavni zakon i kada se broj srpskih zastupnika smanjio s trinaest na samo jednog zastupnika tada osim nas nekolicine nije bilo nikoga tko je bio spreman to kritizirati ili organizirati okrugli stol o toj temi. No, danas imamo puno pobornika okruglih stolova na kojima organski intelektualci, a to su oni intelektualci koji su u službi sustava, šire svoje ideje.

• Ako vladajuća stranka ustraje na svom negativnom pristupu prema dodatnom pravu glasa kako vidite daljnji razvoj

situacije s obzirom da je dodatno pravo glasa i dio koalicijskog sporazuma većine manjinskih predstavnika s Vladom?

Pa Vlada zna da je to prva točka našeg Sporazuma i toj činjenici ne bih imao što dodati. Ali, vidim da je predsjednica Vlade jako motivirana da se taj problem riješi jer sigurno zna da se to mora riješiti i na tome joj svakako treba odati priznanje.

ZA NEOSTVARIVANJE MANJINSKIH PRAVA MORA SE ODGOVARATI

• Često se govori da unatoč svih mogućih primjedbi imamo relativno dobra zakonska rješenja kada su u pitanju nacionalne manjine, ali njihovu lošu implementaciju. Što je po vašem mišljenju ključno da bi tu situaciju promijenili najbolje?

Po mom mišljenju najbitnije je stvoriti jedan jasan sustav izvršne odgovornosti na lokalnom nivou u kojem se zna da se one lokalne samouprave koje ne provode određene zakone vezane za manjinska prava ne mogu skrivati iza neke hipotetičke autonomije i da moraju biti sankcionirane. Mislim pri tome na statute i slična pitanja rješavanja i osiguravanja manjinskih prava koji se upravo najviše blokiraju na lokalnom nivou. Treba uspostaviti mehanizam u kojem se ta prava provode automatski ili se odgovara za njihovo kršenje. Ovako mi imamo situaciju da se neke dobre stvari izglasaju na višem nivou iako se zna da to dio županija ili gradova neće provoditi i to onda postaje dio sustava. To je neprihvatljivo.

• Kakve su vaše informacije o tome kako manjine odnosno njihove udruge i institucije gledaju na Ustavni zakon i kakve oni promjene očekuju?

Postoje različita očekivanja i ideje, ali to bi se trebalo iskristalizirati upravo kroz jednu široku i kvalitetnu javnu raspravu koja bi se otvorila povodom mogućih promjena Ustavnog zakona. I baš u ovom kontekstu onda treba upozoriti na sve izraženije kritike

ČLANAK 15. USTAVA REPUBLIKE HRVATSKE

U Republici Hrvatskoj jamči se ravnopravnost pripadnicima svih nacionalnih manjina.

Ravnopravnost i zaštita prava nacionalnih manjina uređuje se ustavnim zakonom koji se donosi po postupku za donošenje organskih zakona.

Zakonom se može, pored općega biračkog prava, pripadnicima nacionalnih manjina osigurati posebno pravo da biraju svoje zastupnike u Hrvatski sabor.

Pripadnicima svih nacionalnih manjina jamči se sloboda izražavanja nacionalne pripadnosti, slobodno služenje svojim jezikom i pismom i kulturna autonomija.

o tome kako su predstavnici nacionalnih manjina ispunili svoje funkcije. Ja tvrdim da najveći dio javnog zastupanja nacionalnih manjina upravo pada i mora padati na pleća zastupnika nacionalnih manjina. Dapače, da nije bilo zastupnika nacionalnih manjina, na nacionalnom nivou pitanje nacionalnih manjina gotovo da i ne bi bilo prisutno. I to potvrđuje da zastupnici nacionalnih manjina itekako imaju smisla.

• Da li će skori, očekivani ulazak Hrvatske u EU imati pozivan utjecaj na proces zakonskih promjena koji će osigurati željene ustavne i zakonske promjene u pogledu manjinskih prava?

Ne bih rekao. U Evropi su nacionalne manjine zaštićene u različitim zemljama na različite načine - od vrlo dobrih do jako loših. U Hrvatskoj naš sustav zaštite nacionalnih manjina porijeklo još vuče iz sustava bivše federalne države po kojem su državljanstvo i nacionalnost odvojene kategorije što nije slučaj u mnogim drugim zemljama. Danas, na osnovu tog razdvajanja, što se počinje cijeniti i u nekim drugim zemljama, mi možemo graditi jedan sustav za koji mi smatramo da odgovara interesima nacionalnih manjina i u tom pravcu treba nastaviti. Ulazak u EU će promijeniti mnoge stvari ali one će se najviše ticati razvoja civilnog društva, sigurnosti, te zaštite od bilo kojeg totalitarizma. Prava i zaštita nacionalnih manjina imaju jedan svoj proces koji možda ide sporo, ali ide u pravom smjeru. Kada ipak govorimo o mogućim pozitivnim promjenama koje bi se u pogledu nacionalnih manjina mogle dogoditi ulaskom u EU onda mislim da bi ta očekivanja mogli vezati u prvom redu za romsku nacionalnu manjinu koja je još uvijek izrazito diskriminirana. Ali ni to se neće dogoditi samo automatskim ulaskom u EU jer vi i tu imate zemalja gdje se ulaskom u EU položaj Roma čak i pogoršao tako da bez našeg vlastitog angažmana i jasnih ciljeva i opredjeljenja stvari se same od sebe neće mijenjati na bolje.

• U prosincu su zakazani dopunski izbori za lokalnu i regionalnu samoupravu koji se odnose upravo na izbor predstavnika nacionalnih manjina tamo gdje nisu izabrani u redovnom postupku. Kako uopće procjenjujete to rješenje?

Mislim da upravo problemi s dopunskim izborima pokazuju svu nužnost osiguravanja izvršavanja pozitivnih zakonskih propisa na lokalnom ili regionalnom nivou gdje njihova provedba često zapinje. Ne bi smjelo biti moguće da prolaze izborne liste koje nisu osigurale kandidate za mjesta u predstavničkim tijelima i izvršnoj vlasti koja su namijenjena nacionalnim manjinama, a to se događalo. Te bi liste trebalo poništiti. Umjesto toga mi uvodimo izbor npr. trećeg zamjenika gradonačelnika ili načelnika iako je njegova uloga zapravo minorna. Naravno, takva rješenja mogu negdje biti izuzetak ali to kao da postaje pravilo i to je pokazuje slabost sustava.

NOVINE KOJE ĆE PROVOCIRATI

Rade Dragojević

• Izlazak u javnu distribuciju "Novosti" bez sumnje predstavlja i svojevrsnu potvrdu ili bar uvjerenost u medijsku zrelost i kvalitetu lista. No da li je to dovoljno da se pobudi širi javni interes i kako se mislite nositi s mogućim problemom da Novosti na kioscima ne izazovu neko zanimanje?

To će biti najteže, ta ravnodušnost, ako ona bude prevladavajuća. Može se, dakako, i to dogoditi. Ja lično trudim se raditi novine koje će provocirati. U trenutku dok vam ovo pišem (kraj novembra) ne znam što će se zbivati. Na nama je samo da pokušamo napraviti dobre novine. Drugo ionako ne možemo kontrolirati. Reklama neće biti, političkih i svakojakih drugih pritisaka će biti, ali - borba se nastavlja.

• Novosti su list srpske nacionalne manjine u Hrvatskoj i do sada su kvalitetno pratili širok spektar tema i problema s kojima se suočava i nosi srpska nacionalna zajednica. Postoji li opasnost da se zbog nove orijentacije lista koji se logikom stvari otvara širim i općim društvenim problemima zanemare ili u drugi plan padnu pitanja srpske nacionalne manjine i kako to izbjeći?

Postoji. Toga se boje i naši financijeri i naš izdavač. Međutim, ja ću se kao urednik truditi da se te teme ne zanemare. S druge strane, neka se i te teme i ti novinari stave u ravno-pravnu poziciju, neka se na prve i najvažnije stranice lista kvalificiraju kvalitetnim, a ne nu-

žno manjinskim tekstovima. Uostalom, tog tipa negativne selekcije (tu sam samo zato jer sam manjina), trebalo bi se polako početi rješavati. Nema boljeg načina izlaska iz tog tzv. geta nego da se pustimo niz struju. Pa uostalom, ne borimo li se cijelo ovo vrijeme baš za to.

• List će vjerojatno dobiti jedan još kvalitetniji kritički odnos prema mnogim pitanjima funkcioniranja hrvatskog društva. Mnogi će to, na žalost, poistovjetiti i s svojevrsnim političkim radikalizmom, koji će se onda povratno vezivati i za nacionalno obilježje lista. Da li i kakve probleme to može izazvati i kako mislite tome parirati?

Kad smo pozvali feralovce da surađuju s nama, znali smo da slijedi značajan kritički pomak. Hoću reći, svega smo toga otpočetak bili svjesni. Kakve će biti reakcije na taj, kako ga vi nazivate, radikalizam, još ne znam. Međutim, mene kao urednika, zanima isključivo drsko, opasno i nepodilazeće pisanje. Nisam siguran da ću uspjeti napraviti baš takve novine kakve želim, ali ću se truditi u tom pravcu. Pa što bude! Što se tiče prišivanja radikalizma uz etnički predznak, tu nekih problema ne bi trebalo biti. Samo postojanje Srba u Hrvatskoj mnogima se ionako čini neobično drskim i radikalnim. Što nam se, dakle, može dogoditi, a što se već nije dogodilo?

• Na kraju da li će se Novosti više otvoriti i nekim pitanjima globalne multietničke kulture i politike. Hoće li biti prostora da se informativno i edukativno progovori i o svjetskim trendovima, primjerima dobre prakse i sl. kada su u pitanju manjinska prava i njihova zaštita, vrijednosti multikulturalizma i multietničnosti, interkulturalizma, različitosti itd.

Na tom području podržavat ćemo alter i anti-globalističke perspektive. Takvi su nam i novinari. Naše su pozicije, kao što se i iz dosadašnjih brojeva moglo vidjeti, protu-neoliberalističke. Uostalom, često prenosimo ili intervjuiramo intelektualce poput Immanuela Wallersteina, Rastka Močnika ili Alaina Badioua, pa i to nešto govori.

(Nastavak sa stranice 1)

SIMBIOZA NACIONALNE I RACIONALNE MANJINE

"Formalno, dakle, ne, ali kad govorimo o prostoru gdje će se moći slobodno izražavati kritički duh i njegovati kritičko novinarstvo kakvo se njegovalo u pokojnom Feralu, onda Novosti definitivno vidim kao nešto, duhovno vrlo slično. Na kraju, čak nas nekoliko, koji smo radili u 'Feralu' sad smo u 'Novostima' i to nakon raznih neugodnih iskustava. U nekim smo novinama bili zaposleni, ali nam nisu omogućavali pisati ili su neki, kao Igor Lasić, dobili otkaze jer se suprotstavio cenzuri. Prema tome, u 'Novostima' smo našli tu vrstu 'azila' koji nam omogućava da se slobodno i kritički izrazimo."

SAZRELO JE VRIJEME

• Je li nakon rata konačno sazrio trenutak i za ćirilicu na kioscima?

"Pa, ja mislim da je vrijeme povoljnije no ikad dosad, jer, naravno, trebalo je vremena

da se sazrije i za to, a mislim, ako nije sada sazrelo, kad će sazrijeti!?", odgovorio je predsjednik Hrvatskog novinarskog društva Zdenko Duka.

Izlazak "Novosti" na kioske pozdravio je i tajnik Hrvatskog novinarskog društva Vladimir Lulić: "Sama 'simbioza između racionalne i nacionalne manjine' o kojoj govori dr. Pupo- vac čini mi se da je dobrodošla, i iako je ovdje riječ o srpskoj manjini u Hrvatskoj, po meni je simbioza između svih mogućih manjina u društvu sa većinom, ne samo dobrodošla, nego nužna."

"I sam sam svojedobno pokretao slične projekte i znam da ne možete unaprijed reći ovo će uspjeti ili neće, ali ako me pitate što bih želio, želio bih da uspije", malo sumnje i puno dobrih želja je izrekao diplomat, novinar i nekadašnji glavni urednik "Danasa" Dražen Vukov-Colić.

PREDSJEDNIČKI K

"Manjinski FORUM!" se obratio predsjedničkim kandidatima sa sljedeća tri pitanja:

1.) Ukoliko postanete predsjednik/predsjednica RH na koji način ćete se zalagati i doprinositi zaštiti, ostvarivanju i daljnjem razvoju manjinskih prava u Hrvatskoj?

2.) Koja su manjinska pitanja odnosno problemi, po vašem mišljenju, u ovom momentu najizraženiji u hrvatskom društvu?

3.) Koje biste ustavne i zakonske promjene u pogledu prava nacionalnih manjina potakli i podržali?

Vesna Pusić: PROVODITI ZAKONE BEZ FIGE U DŽEPU"

Vesna Pusić se u sklopu posjete Slavoniji krajem studenoga u Gunji susreća na kavi s tamošnjim Bošnjacima

1.) Moje je principijelno stajalište da su prava manjina jedina mjera kvalitete zaštite ljudskih prava u društvu. Svaki čovjek barem u nekom dijelu svog života po nekom kriteriju pripada nekoj manjini: etničkoj, spolnoj, dobnoj, obrazovnoj, regionalnoj i sl. Zaštita ljudskih prava jedna je od temeljnih točaka i zadaća predsjedničke funkcije kako je ja vidim. Toj zaštiti treba prići kroz zaštitu prava manjina i to etničkih pa onda i svih ostalih. Smatram da je dopunsko pravo glasa jedan od načina borbe protiv etničke diskriminacije: svim građanima je zagarantirano pravo političkog glasa na izborima, dok je nacionalnim manjinama zagarantirano i dodatno pravo biranja predstavnika kmoji će štiti njihove specifične etničke interese sve dok postoji etnička diskriminacija u društvu. Podržavam i smatram prednošću i kulturni pluralizam i aktivno ću ga podržavati i razvijati kao predsjednica.

2.) Najizraženiji su problemi društvene reintegracije hrvatskih Srba povratnika, stambenog zbrinjavanja, tj. ostvarivanja prava na otkup stanova u nekadašnjem društvenom vlasništvu u i izvan područja od posebne društvene skrbi, problem naknade štete onima kojima su kuće i stanovi uništeni nakon okončanja ratnih operacija i/ili izvan područja od posebne društvene skrbi, konvalidacija radnog staža, priprema i integracija romske djece u osnovnim školama, zapošljavanje u područjima povratka, zapošljavanje Roma.

Ograničavam se ovdje na nacionalne manjine. No i za neke druge manjine u Hrvatskoj je nužna hitna i aktivna antidiskriminacijska strategija.

3.) U promijenjenoj preambuli Ustava već se priprema spominjanje svih nacionalnih manjina. Iako to smatram samo gestom na simboličkoj razini koja neće promijeniti odnos prema manjinama, ipak je smatram dobrodošlom na razini poruke. Zalažem se za promjenu

Ustava i izbornog zakona kako bi se zagarantiralo dopunsko pravo glasa za pripadnike manjinskih etničkih zajednica, kao instrument političkog razvoja društva. Zakonski bi omogućila pravo na pomoć onima kojima su kuće uništene u terorističkim aktima. Za ostalo ne treba mijenjati ni Ustav ni zakone, već imati političku volju da se postojeća regulativa provodi bez "fige u džepu".

Milan Bandić:
FOKUSIRATI SE NA PROMJENU DRUŠTVENE KLIME

"Iza nas je mnogo jada, bijede, rata, mržnje, dosta je, te rovove moramo zatrpati", poručio je Milan Bandić okupljenim građanima u Gvozdu (Vriginmostu)

1.) Društvo pokazuje svoju zrelost i razinu demokracije kroz odnos prema manjinama, bez obzira je li riječ o nacionalnim, vjerskim, seksualnim ili drugim zajednicama. Hrvatska država je položila prvi test na tom putu pred sobom i pred svijetom. Međutim potrebno je dalje još intenzivnije razvijati toleranciju, razumijevanje, međusobno prihvaćanje i uvažavanje, kako bi se svaki pripadnik manjinske zajednice osjećao prihvaćenim članom otvorenog i tolerantnog hrvatskog društva.

2.) Na žalost i dalje smo svjedoci pojedinačnih ispada vezanih uz nacionalne, vjerske i seksualne manjine. Isto tako mislim da dobar dio tih ekscesa ne pokreće mržnja već je više riječ o neznanju - prema tome, moramo poraditi na edukaciji građana, posebice onih najmlađih.

Kao što znate, identitet Grada Zagreba već stoljećima čine - uz hrvatski narod - pripadnici različitih etničkih i vjerskih manjina. Svi oni na poseban i nenadomjestiv način, pridonose bogatstvu i raznolikosti zagrebačkoga gospodarskog, političkog, kulturnog i svekolikoga drugog života. Svjesni toga, proteklih desetak godina jačanje statusa manjina u našem gradu nalazi se među prioritetima naše gradske politike. Ponosan sam što smo baš u Zagrebu pitanje manjina podigli na zavidnu razinu te postali primjer drugim gradovima u Hrvatskoj. Uz pravnu uređenost statusa manjina, koja stvara okvir našeg djelovanja, osobno sam se zalagao da svakoj manjini pristupamo posebno - kroz njihove projekte, probleme i težnje. U meni su imali i imat će vrijednog i učinkovitog zagovornika ali i rješavatelja problema. Osobno ću se zalagati da taj model sada pretočimo na čitavu Hrvatsku.

3.) Mislim da imamo dobre zakone, mnogo je važnije da se fokusiramo na promjenu društvene klime koja mora biti takva da bilo kakva vrsta diskriminacije bude apsolutno neprihvatljiva. Moramo našu djecu od najranijih dana učiti toleranciji i suživotu. Na našim je prostorima

bilo i previše patnje, a danas kad Hrvatska želi biti članica ujedinjene Europe, svjetonazor koji tolerira bilo kakvu vrst diskriminacije, takvoj Europi nije prihvatljiv.

Ivo Josipović:
GRADITI KULTURU POVJERENJA I RAZUMIJEVANJA

Ivo Josipović se u Velikoj Gorici susreo s pripadnicima srpske, bošnjačke i albanske nacionalne manjine te im obećao da će zagovarati puno poštovanje manjinskih prava i specifičnosti.

1.) Kao predsjednik Republike, gradit ću ozračje međusobnog povjerenja i razumijevanja. Pozitivan odnos prema svim ljudima, bez obzira na njihovu nacionalnu ili vjersku pripadnost, uvijek je svakog pozitivnog pomaka. To je možda najteža zadaća. Puno je lakše donijeti dobre propise, pa i primijenjivati ih. Ali, ako nemamo kulturu povjerenja i razumijevanja, problem se brzo pojave. Naravno, inzistirat ću i na konkretnim stvarima, posebno oživotvorenju Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina. Taj, načelno vrlo dobar zakon, nije u cjelosti zaživio. Evo, spomenut ću samo neke probleme: podzastupljenost u javnim službama, posebno pravosuđu, realizacija prava na obrazovanja na materinje jeziku, financiranje kulturnih potreba, usklađivanje statute lokalnih samouprava s Ustavnim zakonom i izbor manjinskih lokalnih dužnosnika...

2.) Uz probleme političke zastupljenosti, zastupljenosti u tijelima državne vlasti, obrazovanja i očuvanja nacionalne kulture te odgovarajućeg financiranja manjinskih potreba, posebno treba istaći i specifične probleme srpske manjine. Naime, kao i Hrvati iz područja pohanaranih ratom, imaju velik problem povratka, imovine, stanarskih prava, radnog staža... Upravo izgradnja kvalitetnih odnosa hrvatskog većinskog naroda i srpske manjine danas je ključno pitanje manjinske politike.

3.) Jedan sam od pisaca SDP-ovog prijedloga promjene Ustava u kojemu se u preambulu Ustava unose sve nacionalne manjine. Nadalje, taj prijedlog sadrži i jasnu odredbu o dopunskom, ili kako neki kažu, dvostrukom pravu pripadnika nacionalnih manjina. Što se drugih propisa tiče, oni bi se trebali odnositi na problem o kojima je bilo riječi. Ali, ističem, u ovome trenutku, primarno bi bilo provoditi dosljedno postojeće propise.

Damir Kajin:
PRIMIENITI ISTARSKÉ STANDARDE

1.) Na način kako sam to činio i do sada. Nitko Istru 90-ih nije napustio, bio bivši oficir JNA, Srbin, Crnogorac, Bošnjak... Stoga, po tom pitanju mogu se zalagati da se standardi koji su zaživjeli u Istri primijene i drugdje u

"Suživot nam dobro ide", poručio je Damir Kajin istarskim Albancima u Novigradu krajem studenoga na proslavi Dana zastave i nezavisnosti Republike Albanije

Hrvatskoj. Lako je danas govoriti o toj temi, trebalo je imati '91., '92., ili '93. hrabrosti sjediti na stepenicama i ne dopustiti deložacije tih ljudi. Pokažite mi još barem jednog predsjedničkog kandidata koji je to tada činio.

2.) Povratak izbjeglog srpskog stanovništva i njihov socijalni status jedno je od najvažnijih pitanja. Ti ljudi žive, u što se imao prilike uvjeriti i predsjednik Mesić, u neljudskim uvjetima. Više se brinemo o azilu za pse u Dubrovniku nego o tim ljudima.

3.) Uveo bih dvostruko pravo glasa, jer ovo danas vodi separaciji manjina.

"Manjinski FORUM" je uputio pitanja četvorici predsjedničkih kandidata parlamentarnih stranaka i trojici nezavisnih kandidata o njihovoj budućoj politici prema nacionalnim manjinama. Odgovorili su nam Vesna Pusić, Damir Kajin, Milan Bandić i Ivo Josipović, dok nisu odgovorili Dragan Primorac, Andrija Hebrang i Nadan Vidošević.

Susretljivošću Pitomog radija iz Pitomače dobili smo izjave Hebranga i Vidoševića u kojima iznose osnovne stavove o nacionalnim manjinama u Hrvatskoj.

Andrija Hebrang:
MANJINAMA DATI I VEĆA PRAVA

"Nacionalne manjine u Hrvatskoj, kao što znate, imaju vrlo visoka prava čak u nekim dijelovima i veća nego u EU", kaže Andrija Hebrang. "Mi se s time moramo ponositi. Moje je pravilo da su nacionalne manjine hrvatsko bogatstvo. Prema tome njima treba dati sva ona prava koja imaju u EU i još veća prava u nekim specifičnostima koja vrijede za našu državu."

Nadan Vidošević:
IMPLEMENTIRATI POSTOJEĆE

I Nadan Vidošević smatra da nacionalne manjine imaju status na koji Hrvatska mora biti ponosna. "Dakle, zakonski je manjinska pitanja Hrvatska riješila na najvišoj europskoj razini. Ono što dalje moramo raditi to je implementacija postojećega. Sad se govori o dvostrukom pravu glasa, itd. Ja sam mišljenja da ne trčimo naprijed, a da nismo riješili ni ovo što imamo. Hajdemo iskoristi postojeće zakonske okvire, a oni su među najširim u Europi. I to je put, a ne da ne ostvarimo jednu razinu prava, a već bi trčali trčali na drugu. Osim toga, to još uvijek nije dominantna europska praksa", rekao je Vidošević.

Međunarodni znanstveni skup "Nacionalne manjine kao faktor stabilnosti u međunarodnim odnosima Hrvatske i Srbije"

HRVATSKO-SRPSKE NEGATIVNE PERCEPCIJE

Nacionalne manjine u Hrvatskoj i Srbiji nisu trenutno izvor nestabilnosti i mogućih sukoba, ali je činjenica da je, zbog nedavne prošlosti, percepcija javnosti prema Hrvatima u Srbiji, kao i Srbima u Hrvatskoj, još uvijek negativna - istaknuto je, uz ostalo, na međunarodnom znanstvenom skupu u Zagrebu 17. listopada pod nazivom "Nacionalne manjine kao faktor stabilnosti u međunarodnim odnosima Hrvatske i Srbije"

Javnost u Srbiji je puno više senzibilizirana za probleme srpske manjine u Hrvatskoj, nego li za probleme hrvatske manjine u vlastitoj državi - upozorio je na znanstvenom skupu u Zagrebu Tomislav Žigmanović iz Zavoda za kulturu Vojvođanskih Hrvata u Subotici: "Ta vrsta antihrvatskog raspoloženja je uvijek prisutna. To nema javnu eskalaciju uvijek i na svakom koraku, ali to za posljedicu ima da su građani hrvatske nacionalnosti skloni mimikriji, povlačenju u sebe. Nisu spremni javno iznositi svoja stajališta, boriti se za svoja prava."

Žigmanović naglašava da Srbija čini određene korake, pogotovo u pravno-zakonodavnom okviru ali, kaže, onaj stvarni osjećaj "lagode" ne postoji. "Gotovo sve manjine, pa onda i hrvatska, su nevidljive kada je u pitanju srbijanski prostor. Postoji neka vrsta veće senzibilnosti za vidljivost Srba izvan Republike Srbije", rekao je Žigmanović.

JAZ IZMEĐU PRAKSE I ZAKONA

Potpredsjednik hrvatske vlade, dr. Slobodan Uzelac, i sam predstavnik srpske zajednice u Hrvatskoj, podsjeća da i hrvatska ima sjajan zakonodavni okvir, ali između toga i prakse i dalje je jaz. "To vrijedi za obje države. Na zakonodavnoj razini, na razini Vlade, mogli bi smo biti zadovoljni time, ali čim se spustite niže, pogledajte kakva je situacija u organima uprave."

Igor Palija iz Srpskog demokratskog foruma rekao nam je ovih dana kako i najnovije istraživanje te nevladine udruge govori o kršenju prava manjina na zapošljavanje u javnim i državnim institucijama, osobito srpske manjine u mjestima povratka. "Na području grada Gline, udio Srba u stanovništvu je 29 posto, a udio Srba u javnoj upravi i javnim službama na području grada Gline je svega dva posto. U općini Dvor, udio Srba u stanovništvu je 61 posto a udio Srba u javnoj upravi i javnim službama je 13 posto. U Gvozdu je 58 posto Srba u stanovništvu, a svega 12 posto je njihov udio u javnoj upravi i javnim službama. Srbin povratnik na području od posebne državne skrbi, može biti samo čoban ili sitni poljoprivrednik i ništa više", kaže Palija.

"Gotovo da je bolja situacija u privatnim poduzećima gdje se privatnici više i češće ponašaju po kriteriju stručne kompetentnosti, a ne nacionalne, ili bilo koje druge pripadnosti. Pripadnika manjine ima više u privatnim poduzećima, nego u državnim i javnim, što je apsurd jer privatnici nisu poduzeli nikakvu obavezu, niti moraju poštovati prava nacionalnih manjina", rekao je potpredsjednik vlade Uzelac.

DVIJE TOČKE NEDOVRŠENOG POSLA - BIH i KOSOVO

Dr. Ivan Šiber sa zagrebačkog Fakulteta političkih znanosti, ističe da su manjine oduvijek i mostovi suradnje, ali i "remetilački faktor", pogotovo u krizama i interesima nacionalista, gdje podsjeća i na poznatu izjavu bivšeg hrvatskog predsjednika, Franje Tuđmana: „Rekao je: Sveli smo Srbe na manje od šest posto i nikada više neće biti remetilački faktor u Hrvatskoj. Drugim riječima, sama činjenica prisustva manjina se shvaća kao nešto što može remetiti i otežati unutarnje odnose. U isto vrijeme, manjinske skupine stvarno obogaćuju većinsku skupinu. Što će biti u budućnosti, u velikoj mjeri ovisi o situaciji u Hrvatskoj i u našoj okolini. Nema nikakve dileme da sama ideja Europske unije, kao i ulazak naše zemlje u Europsku uniju, po definiciji, po samom razumijevanju, na neki način dovodi do toga da je različitost nešto što je svakodnevni dio našega života."

Dragutin Babić izlaže na znanstvenom skupu "Nacionalne manjine kao faktor stabilnosti u međunarodnim odnosima Hrvatske i Srbije"

Manjine u Hrvatskoj i Srbiji nisu ovog trenutka faktor nestabilnosti u regiji, zaključuje doktor Dušan Janjić s Instituta društvenih nauka u Beogradu, iako se zna da ih uvijek netko može pokušati instrumentalizirati. "I dalje je remetilački faktor na Balkanu, a onda i za Evropu, neostvarena ambicija nekih etno-nacionalističkih pokreta, nedovršene priče albanskog i srpskog pokreta, i nedefinisana priča sa Bošnjacima. Mislim da postoje samo dve tačke pretnji i dve tačke nedovršenog posla - to su Bosna i Hercegovina i Kosovo." (abm)

• Nedavno je u organizaciji Instituta za migracije i narodnosti i pod pokroviteljstvom predsjednika RH Stejepena Mesića održan međunarodni skup "Nacionalne manjine kao faktor stabilnosti u međunarodnim odnosima Hrvatske i Srbije". Što je skup pokazao? Da li su nacionalne manjine nakon što su (neke) bile faktor konflikata sada na putu da postanu zaista faktor stabilnosti?

Hrvatska i Srbija su multietničke, multi-religijske i multikulturalne zemlje, u kojima je uslijed ratnih okolnosti, raspada države i tranzicije iz socijalističkog u demokratski poredak, došlo do bitnih, često i vrlo traumatičnih promjena u normativnom pozicioniranju i sociopolitičkom statusu nacionalnih manjina. Rat je također pokidao veze između intelektualaca i znanstvenika koji se bave istraživanjem nacionalnomanjinske problematike. Stoga je jedan od ciljeva ovog skupa bio povezivanje znanstvenika i intelektualaca koji se bave nacionalnomanjinskim problemima a sve u cilju poboljšanja međunacionalnih i međudržavnih odnosa ove dvije zemlje.

Skup je tematski podijeljen na tri cjeline: Etnička struktura i percepcija manjinske situacije, Nacionalne manjine i svakodnevni život, Nacionalne manjine-makropolitčki odnosi. Skup je pridonio razumijevanju nacionalnomanjinske problematike i obnovi/uspostavi veza znanstvenika iz Hrvatske i Srbije. Kao što je makropolitika instrumentalizirala nacionalne manjine i učinila ih akterima/žrtvama rata, tako je sada na političkoj nomenklaturi, ali i civilnom društvu u obje države težak zadatak: afirmirati toleranciju, multikulturalizam i međunacionalnu suradnju. Najvažnija pretpostavka za to je prevrednovanje nedavne prošlosti i obračun sa tamnim mrljama vlastite nacije. A to je teška zadaća.

Naznake pozitivnih procesa su ipak prisutne, nedovoljno ali se kreće prema boljem. Pritom, prijatni su život Hrvata i Srba, internaliziran kao vrednota o kolektivnom imaginariju ovih nacija, predstavlja socijalni kapital za obnovu multietničkih lokalnih zajednica u poslijeratnom razdoblju.

KRITIČKO SUOČAVANJE S NEDAVNOM PROŠLOŠĆU

• Svjedoci smo u posljednje vrijeme možda prečeste, pa i frazeloške upotrebe različitih pozitivnih sintagmi kada je riječ o manjinama: manjine kao bogatstvo, manjine kao mostovi suradnje, manjine kao faktor stabilnosti... Kako npr. konkretizirati "manjine kao faktor stabilnosti", posebno u međunarodnim odnosima

**Dr. Dragutin Babić, predsjednik Organizacijskog odbora
Međunarodnog znanstvenog skupa o nacionalnim manjinama
“Nacionalne manjine kao faktor stabilnosti u međunarodnim
odnosima Hrvatske i Srbije”**

MANJINE MOGU DOPRINIJETI DEMOKRATIZACIJI I HRVATSKOG I SRPSKOG DRUŠTVA

Kao što je makropolitika instrumentalizirala nacionalne manjine i učinila ih akterima/žrtvama rata, tako je sada na političkoj nomenklaturi, ali i civilnom društvu u obje države težak zadatak: afirmirati toleranciju, multikulturalizam i međunacionalnu suradnju. Najvažnija pretpostavka za to je prevrednovanje nedavne prošlosti i obračun sa tamnim mrljama vlastite nacije. Stabilizirajući potencijal manjina je u slobodnim vezama sa matičnom nacijom ali isto tako uspostavljanje pune lojalnosti prema državi u kojoj žive njezini pripadnici

Hrvatske i Srbije? U čemu je njihov stabilizirajući potencijal?

Raspad države Jugoslavije devedesetih godina dvadesetog stoljeća dogodio se istovremeno s velikom smjenom političkih poredaka u Istočnoj Europi. Hrvatska i Srbija su bile akteri svih tih procesa, a problemi s kojima se pritom obje države susreću, kao i neki pozitivni primjeri iz svakodnevnog života, bili su tema ovoga skupa. Na njemu se je između ostalog raspravljalo o politikama priznavanja prava i implementaciji zakona koji se odnose na položaj i život nacionalnih manjina, posebice Hrvata u Srbiji i Srba u Hrvatskoj. Problematiziranje političkih vrijednosnih orijentacija i stavova pokazalo je kako 'diše' hrvatsko i srpsko javno mnijenje, posebno s obzirom na proces pridruživanja EU i aktualno, te buduće multikulturalno okruženje u višetničkim sredinama obje zemlje. Kroz sagledavanje pravno-političkog, ekonomskog i sociokulturnog položaja Srba i ostalih manjina u Hrvatskoj, kao i Hrvata i ostalih manjina u Srbiji, javnost je upoznata s nekim odlikama i posebnostima (su)odnošenja države prema nacionalnim manjinama, kao i s problemima s kojima se pripadnici manjina susreću u svakodnevici, u okruženju većinskog naroda. Stabilizirajući potencijal manjina je u slobodnim vezama sa matičnom nacijom ali isto tako uspostavljanje pune lojalnosti prema državi u kojoj žive njezini pripadnici.

• Kakav je moguć doprinos manjina demokratizaciji ovih društava jer i to je faktor stabilnosti?

Nacionalne manjine mogu također pridonijeti demokratizaciji hrvatskog i srpskog društva, prije svega lojalnošću prema vlastitoj državi, ali samo takvoj koja i njih priznaje i uvažava. Nema alternative sporazumijevanju i dogovaranju, toleranciji i poštovanju prava svakog čovjeka. Sve ostalo je u različitim oblicima autoritarnih poredaka od socijalizma do etnonacionalizma, već viđeno na prostorima biše

Jugoslavije. Vrijeme je za ono najbolje, sa svim manjkavostima i tih poredaka, što je svijet uspio politički konstituirati za boljitak čovjeka. Nacionalne manjine u Hrvatskoj i Srbiji ne smiju biti taoci loših vladajućih politika vlastitih nacija. Njihovo prevrednovanje svojih ratnih uloga (posebno se to odnosi na Srbe u Hrvatskoj), također je potrebna/neophodna aktivnost u procesu integracije na novim temeljima. Svaka zaštita 'naših' zločina i destruktivnih radnji ne doprinosi demokratizaciji hrvatskog i srpskog društva a u konačnici će se kao bumerang vratiti i toj nacionalnoj manjini.

LOJALNOST I UVAŽAVANJE

• Hrvatska je pred vratima EU, ali i Srbija ozbiljno kuca na europska vrata. Kada jednom budemo dio istog europskog integracijskog kruga što će to značiti za nacionalne manjine odnosno kakav će njihova uloga biti tada?

Svakako olakšanje. Eurointegracije nose veće poštovanje ljudskih i manjinskih prava, što može kod nacionalnih manjina rezultirati većim osjećajem sigurnosti i zaštite. Zaštita prava i posebnosti nacionalnih manjina jedan je od ključnih instrumenata kojim Europska unija ispituje stabilnost i zrelost kandidata za pristup u njezino članstvo. Istodobno, zemlje kandidati za članstvo u EU garantiranjem prava, sloboda i posebnosti nacionalnih manjina dokazuju vlastitu pravno-političku transformaciju, demokratski i multikulturalnu orijentaciju. Prepoznavanje nacionalnih manjina i priznavanje njihovih prava kroz dosljednu primjenu Okvirne konvencije o zaštiti nacionalnih manjina i drugih zakona o nacionalnim manjinama uvjet su stabilnosti novonastalih nacionalnih država u okolnostima njihove demokratsko-ekonomske tranzicije u eurointegracijskim procesima. Polazeći od činjenice da su odnosi Hrvatske i Srbije posredovani i njihovim odnosima sa EU i NATO, te da su kao države kandidati za članstvo potpisiva-

njem mnogih obvezujućih ugovora prenijele dio svojega suvereniteta na EU, i pitanje odnosa prema nacionalnim manjinama u tim državama poprima složenije i šire značenje. Za nacionalne manjine to može biti zaštita od 'domaćih', često vrlo agresivnih i netolerantnih etnonacionalizama.

• Na skupu je bilo riječi i o odnosima manjina s matičnim zemljama. Kako tu stoje stvari? Što bi se moglo istaknuti kao pozitivni primjer i napredak, a gdje su još (i kakvi) problemi prisutni?

Možda je još bolji izraz s matičnim nacijama. Hrvatska za Hrvate iz Srbije, a slično i Srbija za Srbe iz Hrvatske teško da se mogu tretirati kao matične države. Oni su u ta društva stoljećima ukorijenjeni i nisu dijaspora. Kontakti postoje, veze funkcioniraju. Pitanje je samo koliko je to daleko odmaklo. Iako postoje kulturne manifestacije, poput prezentacije knjiga sa Beogradskog sajma knjiga u biblioteci "Prosvjeta" i slične folklorne i kulturne manifestacije kod vođovodanskih Hrvata (predstavljanje knjige D. Babića „Suživot Hrvata i Srba u Slavoniji“ npr., u travnju 2009. u Subotici i Zrenjaninu, i slični kulturni događaji), to je potrebno pojačati. Financijska i druga pomoć u kulturi, obrazovanju pa i u gospodarstvu, mogli bi biti znatno veći što bi pozitivno djelovalo na jačanje tih veza.

EUROINTGRACIJE ĆE POBOLJŠATI POLOŽAJ MANJINA

• U svojoj uvodnoj riječi najavili ste i primjere dobre prakse suživota u višetničkim zajednicama, razmjene i prekogranične suradnje koji upućuju na stabilizaciju i normalizaciju odnosa između Hrvatske i Srbije. Što bi u tom kontekstu bilo vrijedno istaći?

Odmak od rata, unutrašnja demokratizacija hrvatskog i srpskog društva, pritisak "izvana" (EU, SAD) doveli su do smanjivanja tenzija i problema u međunacionalnim odnosima. Pokazuju to i moja istraživanja o socijalnoj interakciji Hrvata i Srba na bivšim ratnim prostorima. U odnosu na neka ranija istraživanja, prisutnija je spremnost svih skupina na oprost a u rudimentarnim oblicima i suživot postaje dio svakodnevice u Istočnoj i Zapadnoj Slavoniji, Baniji i Dalmaciji. U dobre međunacionalne prakse svakako ulaze i čestitke vjerskih blagdana od strane visokopozicioniranih osoba pripadnicima nacionalnih manjina (slučaj bivšeg hrvatskog premijera, aktualnog predsjednika RH). Tu su također za pozdraviti i najnovije akcije aktera civilnog društva iz Srbije (žene, mladi) o potrebi upoznavanja srbijanskih javnosti sa rušenjem Vukovara i sankcijama za one koji su to učinili. Ali i poteškoće su brojne. Još uvijek ne postoji dovoljna spremnost hrvatske države za povratak Srba i otklanjanje prepreka pritom. Iako, podaci MUP-a za 2008. g. pokazuju da je u odnosu na prethodno razdoblje incidentata s etničkom pozadinom manje, a u tim incidentima dominiraju oni vezani za napad na imovinu, a ne na osobe. Također, nema spremnosti zvanične Srbije da se suoči sa ratovima koje je vodila a bez toga nema neophodnih pretpostavki za pomirenje.

PLAN ZAPOŠLJAVANJA PRIPADNIKA MANJINA JOŠ BEZ ZAMJETNIH REZULTATA

Građanska i politička prava: Što se tiče nekažnjavanja, mnogi ratni zločini još nisu procesuirani, osobito oni u kojima su žrtve pripadnici etničke srpske manjine. Prema izjavi državnoga tužitelja oko 600 slučajeva još treba istražiti/procesuirati. Dodatno, još je nekoliko stotina slučajeva koji tek trebaju stići pred tužitelja jer nije pokrenuta policijska istraga. Osobe koje su osuđene povremeno su u mogućnosti da pobjegnu i skrivaju se na području regije zahvaljujući dvojnomo državljanstvu i nepostojanju sporazuma o izručenju. (...)

ZAŠTITA OD DISKRIMINACIJE NIJE U SKLADU S NORMAMA EUROPSKE UNIJE

Ekonomski i socijalni prava: Novi antidiskriminacijski zakon nalazi se u ranoj fazi provedbe. Pučki pravobranitelj počeo je s obnašanjem svojih novih dužnosti. Ipak, pravilna provedba novoga zakona ugrožena je nedavnim smanjenjem proračuna. Diskriminacija manjina i dalje ostaje osobit problem (vidi dolje). Nije bilo napretka u provedbi zakonodavstva vezanog uz zločine iz mržnje. Nije bilo osuda za kaznena djela poticanja na rasnu i ostale mržnje. Potrebno je učiniti više na rješavanju diskriminacije na temelju spolne orijentacije. Lezbijke, homoseksualci, biseksualci i transvestiti izloženi su prijetnjama i napadima. Policija i tužiteljstvo mnoge slučajeve ne prate na odgovarajući način ili ti slučajevi ostaju neprijavljeni. Razina zaštite od diskriminacije u praksi, kao i sudsko procesuiranje, nisu u skladu s normama EU-a. (...)

Pravo na vlasništvo je općenito zajamčeno. I dalje su prisutni neriješeni slučajevi odgađanja povrata imovine i problema u pokrivenosti za korištenje privatne imovine oduzete prema zakonodavstvu koje je bilo na snazi

za vrijeme rata 1990-ih godina. (...)

Prava manjina, kulturna prava i zaštita manjina: Ostvaren je određen napredak u području prava manjina, kulturnih prava i zaštite manjina. Nastavilo se javno izražavanje potpore pravima manjina na visokoj razini, čime se reafirmira njihovo mjesto u hrvatskome društvu. Osam saborskih zastupnika iz redova manjina nalazi se u vladajućoj koaliciji. I dalje se posvećuje pozornost romskoj manjini, uz poboljšanja osobito na području predškolskog odgoja. Održani su okrugli stolovi i javne rasprave o Ustavnome zakonu o pravima nacionalnih manjina (UZPNM), osobito o zapošljavanju manjina u državnoj upravi i sudstvu. Što se tiče kulturnih prava, i dalje se općenito zadovoljavajuće provode odredbe UZPNM-a i ostalih zakona koji se odnose na manjine, vezane uz obrazovanje. Što se tiče prikazivanja nacionalnih manjina u medijima, dodatno su se smanjili negativni stereotipi.

VIJEĆA NISU PREPOZNATA KAO SAVJETODAVNA TIJELA

Ipak, ostali su mnogobrojni problemi za manjine. Manjine se i dalje susreću s osobitim poteškoćama u području zapošljavanja, i u smislu nedovoljne zastupljenosti u državnoj upravi, sudstvu i policiji, i u širem javnom sektoru. Ostvaren je ograničeni napredak u provedbi UZPNM-a, što predstavlja ključan prioritet Pristupnoga partnerstva. Provedba plana zapošljavanja nacionalnih manjina još nije dovela do zamjetnog porasta zapošljavanja manjina u državnoj upravi. Još nema odgovarajućih planova za zapošljavanje u upravi na razini županija, gradova i općina. Ne postoji dugoročna strategija za provedbu odredaba UZPNM-a o zapošljavanju manjina. Nije

Europska komisija (EK) objavila je 14. listopada svoje godišnje izvješće o napretku zapadnog Balkana i Turske. EK kaže kako bi Hrvatska mogla završiti razgovore o članstvu 2010. godine, ali ostale balkanske zemlje imaju više posla pred sobom. U izvješću nije iznesen datum prijama za Zagreb. Donosimo dijelove izvješća koji se tiču prava nacionalnih manjina

dostupna odgovarajuća statistika koja bi omogućila pravilno praćenje.

Unatoč povećanoj financijskoj potpori, vijeća nacionalnih manjina (VNM) kod većine lokalnih vlasti još nisu dovoljno prepoznata kao savjetodavna tijela. Štoviše, na njihovu samostalnost i utjecaj utječe činjenica da ovisi o proračunu gradske vlasti ili vijeća.

Pravne odredbe i programi moraju se provoditi s više odlučnosti te uz osigurano odgovarajuće praćenje, osobito u području zapošljavanja. I dalje se ostvaruje mali napredak u proizvodnji i/ili emitiranju programa za manjine na njihovim jezicima od strane javnih radijskih i televizijskih postaja, kako je predviđeno UZPNM-om.

MANJE ETNIČKI MOTIVIRANIH NAPADA

Što se tiče srpske manjine, prijavljeno je manje etnički motiviranih napada. Poboljšana je policijska istraga takvih incidenata, iako je malo slučajeva procesuirano. Mnogi slučajevi nisu prijavljeni zbog nedostatka povjerenja u vlasti te zbog pojave negativnih osjećaja prema Srbima u široj javnosti. Pripadnici srpske manjine, uključujući i one koji su ostali u Hrvatskoj za vrijeme rata, suočavaju se s teškoćama u pristupu zapošljavanju, posebno u ratom pogođenim područjima. Nastavlja se diskriminacija, osobito u javnom sektoru na lokalnoj razini. Hrvatska mora poticati duh tolerancije prema srpskoj manjini te

poduzeti odgovarajuće mjere da zaštiti one koji su i dalje izvrgnuti prijetnjama ili diskriminaciji, neprijateljstvu ili nasilju.

Ostvaren je određen napredak u različitim neriješenim pitanjima vezanim uz izbjeglice. Oko 1.345 izbjeglica i 380 raseljenih osoba vratilo se u svoja mjesta u Hrvatskoj u razdoblju 2008.-2009. godine. Ukupan broj pripadnika srpske manjine koji su se vratili u Hrvatsku sada iznosi 108.466, uz 23.231 pripadnika srpske manjine koji su bili raseljeni unutar Hrvatske, a vratili su se u svoje rodne gradove i sela. Ostvaren je napredak u rješavanju stambenog pitanja povratnika. Nastavljen je program ponovnog uspostavljanja javne infrastrukture u određenim povratničkim selima, kao i akcije razminiranja. Unatoč zamjetnom napretku proteklih godina na području povratka i (re)integracije u zemljama potpisnicama Sarajevske deklaracije, ukupno je oko 80.000 hrvatskih Srba još registrirano kao izbjeglice u regiji, od toga većina u Srbiji. Ostale su mnogobrojne prepreke povratku srpskih izbjeglica, pri čemu glavni problem predstavlja stambeno zbrinjavanje, osobito za bivše nositelje stanarskoga prava. (...)

NAPREDAK U UKLJUČIVANJU ROMA

Ostvaren je dobar napredak na uključivanju romske manjine, koji se temelji na spremnosti Hrvatske za rješavanje njihovih problema. Pokrenuti su mnogobrojni infrastrukturni program

uz financijsku potporu EU-a u romskim naseljima. Ostvaren je napredak u upisivanju romske djece u predškolsko, kao i u osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje. Također se povećava i financiranje romskih projekata. Neki posebni jezični razredi, koji su doveli do stvarne segregacije romske djece, uključeni su u glavne programe.

Ipak, većina Roma i dalje je isključena iz glavnine hrvatskoga društva i suočena je s teškim životnim uvjetima. I dalje je prisutna sveopća nezaposlenost. Mjere koje se odnose na obrazovanje moraju se ugraditi u sistematičnije politike. Do sada je ostvaren relativno skroman napredak u uspješnom završavanju osnovnog i srednjoškolskog obrazovanja. Također postoje problemi i u pristupu zapošljavanju, odgovarajućem stambenom zbrinjavanju, socijalnoj sigurnosti i zdravstvenoj zaštiti te u općem stavu društva u kojem prevladavaju diskriminacijski stavovi. Koordinacija između romskih grupa je ograničena, kao i njihova stručnost za učinkovitu provedbu, što je potrebno ojačati. Nepostojanje osobnih isprava i/ili upisa u matične knjige i dalje ometa integraciju Roma u postojeće zajednice te njihov pristup zapošljavanju, zdravstvenoj zaštiti i ostalim pravima. I dalje je prisutan problem sudjelovanja romske zajednice u obrazovnom sustavu, čak i kad su dostupni posebni programi.

Općenito, položaj manjina u Hrvatskoj i dalje se poboljšava. Ipak, pripadnici srpske i romske manjine i dalje imaju mnogo-brojne probleme. Ostvaren je određen napredak u neriješenim pitanjima povratka izbjeglica, ali treba ubrzati napore kako bi se osiguralo rješavanje stambenog pitanja i osigurao održiv povratak izbjeglica. (...)

HRVATSKA TREBA POTICATI DUH TOLERANCIJE

Poglavlje 23.: Pravosuđe i temeljna ljudska prava. Ostvaren je određen napredak u vezi s manjinama. U javnosti se nastavlja s izjavama na visokoj razini o opredjeljenju za prava manjina, potvrđujući njihovo mjesto u hrvatskome društvu. Svih osam manjinskih zastupnika u Saboru ostaju u vladajućoj koaliciji. I

dalje se posvećuje pozornost Romima, s poboljšanjem posebno u predškolskom odgoju. Održavaju se okrugli stolovi i javne rasprave o Ustavnom zakonu o pravima nacionalnih manjina, posebno u vezi sa zapošljavanjem manjina u državnoj upravi i pravosuđu.

Međutim, manjinama i dalje preostaju mnogi problemi. Hrvatska treba poticati duh tolerancije prema srpskoj manjini te poduzimati odgovarajuće mjere zaštite onih koji bi mogli biti izloženi prijetnjama ili diskriminaciji, neprijateljstvu ili nasilju. Manjine su i dalje suočene s posebnim teškoćama u području zapošljavanja, kako u vidu nedovoljne zastupljenosti u državnoj upravi, pravosuđu i policiji, tako i u širem javnom sektoru. Provedba plana zapošljavanja za nacionalne manjine nije pridonijela znatnijem porastu zapošljavanja manjina u državnoj upravi. U proračunskom rebalansu smanjeno je financiranje za manjine. S više odlučnosti potrebno je provoditi zakonske odredbe i programe te osigurati odgovarajuće praćenje, posebno u području zapošljavanja.

Romska manjina suočava se s posebno teškim životnim uvjetima, a problemi ostaju i dalje u područjima obrazovanja, socijalne zaštite, zdravstva i zapošljavanja te dostupnosti osobnih isprava.

U vezi s pitanjima povratka izbjeglica ostvaren je određen napredak. Samozadana mjera Vlade za 2007. godinu za osiguranje stanova za bivše nositelje stanarskih prava ostvarena je. Dobar je napredak postignut u ispunjenju cilja za 2008. za osiguranje 1.400 smještajnih jedinica; iako još preostaje da se to do kraja ispuni. Rad na ispunjenju cilja za 2009. još je u ranoj fazi. Potrebno je sagraditi nekoliko tisuća smještajnih jedinica za izbjeglice povratnike. Štoviše, oko 8.000 zahtjeva za obnovu još je neriješeno. Provedba odluke o priznavanju prava na mirovinu varira. Trenutačna stopa odbijanja više od 50% zahtjeva i nedosljedan pristup regionalnih ureda znači da u praksi ljudi često nisu u mogućnosti iskoristiti svoje pravo. Potrebno je ubrzati napore za stvaranje ekonomskih i socijalnih uvjeta potrebnih za održivost povratka izbjeglica. (...)

SASTANAK MEĐUVLADINOG HRVATSKO-SRPSKOG POVJERENSTVA ZA MANJINE

Beograd/Subotica - Mješovito međuvladino povjerenstvo Hrvatske i Srbije za manjine sastalo se 14. i 15. listopada u Beogradu i Subotici na svojoj trećoj sjednici, nakon stanke veće od dvije i pol godine.

Hrvatska manjina u Srbiji i srpska u Hrvatskoj još uvijek imaju problema u ostvarivanju svojih prava na obrazovanje, informiranje i uporabu jezika u domicilnim državama, premda su im zakonima ona zajamčena, izjavili su predsjednici Mješovitog međuvladina povjerenstva **Petar Barišić** i **Janko Veselinović**. Oni su izjavili i da je na sastanku povjerenstva bilo riječi o provedbi propisa koji omogućuju školovanje nacionalnih manjina, te o nužnosti da se na HTV-u u Hrvatskoj i RTV-u u Vojvodini pokrenu emisije i formiraju redakcije za program na srpskom odnosno hrvatskom jeziku. Razgovaralo se o uspostavi željezničkog, cestovnog i riječnog prometa između Vukovara i Bača, s ciljem da se nacionalnim manjinama osigura bolja komunikacija s matičnom domovinom.

80. OBLJETNICA SLOVENSKOG DOMA

Zagreb - Kulturno-prosvjetno društvo Slovenski dom pod pokroviteljstvom predsjednika RH **Stipe Mesića** 20. studenoga proslavilo je 80. obljetnicu svog neprekidnog postojanja. Svečanost pod geslom "Prošlost za sadašnjost, sadašnjost za prošlost" održana je u Dramskom kazalištu "Gavella".

SAVJET TRAŽI ZA 2010. GODINU ISTI IZNOS IZ PRORAČUNA KAO I LANI

Zagreb - Savjet za nacionalne manjine na sjednici 23.10. zatražio je da se za potrebe nacionalnih manjina u Hrvatskoj osigura 43,2 milijuna kuna u državnom proračunu za 2010., što je približno isti iznos kao i ove godine. Svaki drugi prijedlog na sjednici Savjeta je ocijenjen nepovoljnijim i neprihvatljivim. Predsjednik Savjeta **Aleksandar Tolnauer** je pojasnio kako je ove godine isprva za manjine bilo

osigurano 45,3 milijuna, da bi nakon trećeg rebalansa iznos za manjine "spao" na 43,5 milijuna. On je rekao da Savjet uvažava gospodarske probleme, ali i da stoga ne traži povećanje novčanog iznosa već održanje minimuma za kulturnu autonomiju.

Na sjednici Savjeta jednoglasno su prihvaćeni kriteriji za utvrđivanje financijske potpore za programe udruga i ustanova nacionalnih manjina kako bi se mogao pojestaviti način prijave za financiranje programa. Financijsku će potporu moći zatražiti udruge upisane u registar udruga i ustanova Hrvatske koje djeluju najmanje 24 mjeseca i imaju najmanje 20 članova deklariranih pripadnika nacionalne manjine. Istaknuto je da će se posebno poticati udruge nacionalnih manjina koje unutar svoje manjine rade na toleranciji i razumijevanju.

Savjet je pozdravio skidanje oznake tajnosti s Akcijskog plana za provedbu Ustavnog zakona o nacionalnim manjinama.

15. DANI MAKEDONSKE KULTURE

Osijek - U organizaciji Makedonskog kulturnog društva "Braća Miladinovci" u Osijeku su od 24. listopada do 20. studenog 2009. održani 15. Dani makedonske kulture. Priređeni su koncert "Sekcije Društva i gosti", te **Plamenke Trajkovski** (violina) i **Biljana Petrovske** (piano), izložba etno radova, te "Makedonski crkvi i manastiri" **Margana Rizovskog**, predavanje **Vasila Tocinovskog** "Kočo Racin - glas na idninata", te projekcija makedonskih filmova.

DAN ROMSKOG JEZIKA

Zagreb - U povodu Svjetskog dana romskog jezika Udruga za promicanje obrazovanja Roma "Kali Sara" od 3. do 5. 11. održala je simpozij na kojem je bilo tridesetak sudionika. Uz simpozij održan je i svečani koncert.

STATE DEPARTMENT: U HRVATSKOJ SE POŠTUJU VJERSKE SLOBODE

Washington - Američki State Department u svom godišnjem izvješću o stanju vjerskih sloboda u svijetu u dijelu izvješća koje se odnosi na Hrvatsku, ističe se da vlada, ustav i zakoni poštuju vjerske slobode te da je prakticiranje religije slobodno. Također se opisuje pravni okvir djelovanja vjerskih zajednica u Hrvatskoj, njihovi odnosi s vladom, pitanja povrata nacionalizirane imovine, obnove i izgradnje vjerskih objekata i drugo. U analizi socioetičnog poštovanja vjerskih sloboda, navode se sporadični incidenti s pripadnicima Srpske pravoslavne crkve i Židovske zajednice.

EUROBAROMETAR: DVI- JE TREĆINE HRVATSKIH DRŽAVLJANA IMAJU PRIJATELJE DRUGE NACIONALNOSTI

Bruxelles - Europska komisija je 6. studenoga objavila rezultate istraživanja javnoga mnijenja Eurobarometar o diskriminaciji u EU u 2009. godini. Prema tome istraživanju, jedan od šest Europljana je u protekloj godini diskriminiran.

Istraživanje je pokazalo da je najrasprostranjenija u EU etnička diskriminacija (61 posto ispitanika to smatra), a da 47 posto ispitanika Europljana navodi diskriminaciju na temelju seksualne orijentacije, a 40 posto na temelju roda. U istraživanju je sudjelovalo 26.756 osoba iz 30 europskih država (27 europskih zemalja i tri države kandidatkinje).

Manje od polovice ispitanika u Hrvatskoj smatra da je diskriminacija na temelju etničkog podrijetla, dobi, invalidnosti jako raširena u našoj zemlji, ali ih više od polovice drži da je diskriminacija na temelju spolne orijentacije jako raširena. Po tim rezultatima, 41 posto ispitanika u Hrvatskoj drži da je diskriminacija na temelju etničkog podrijetla jako raširena, a u zemljama EU-a taj je postotak puno viši - 61 posto.

Većina ispitanika u Hrvatskoj, svaki put s rezultatom višim od europskog prosjeka, izjavila je da njihov krug prijatelja i poznanika obuhvaća osobe različite vjere (75 posto, a u EU-u 64

posto), osobe s invalidnošću (65 posto, u EU-u 58 posto), osobe različita etničkog podrijetla (69 posto, u EU-u 57 posto). Samo devet posto ispitanika u Hrvatskoj izjavilo je da njihov krug prijatelja ili poznanika uključuje homoseksualce, a u EU-u je takvih u prosjeku 38 posto.

U Hrvatskoj i EU-u po 48 posto ispitanika smatra da je dob glavni diskriminirajući kriterij s kojim se suočava kandidat za posao. U svim drugim kriterijima odgovori su prilično različiti. Hrvatski građani smatraju da je drugi najviši diskriminirajući kriterij invalidnost (34 posto), zatim spol kandidata (31 posto) i ime i prezime kandidata (25 posto), a u EU drugi je diskriminirajući kriterij izgled, način odijevanja ili predstavljanja kandidata, zatim boja kože ili etničko podrijetlo te opći fizički izgled kandidata.

Hrvati imaju puno veće povjerenje u nevladine udruge nego građani zemalja članica EU-a: u slučaju diskriminacije 40 posto ispitanika u Hrvatskoj odgovorilo je da bi se obratilo nekoj nevladinoj udruzi, a u EU-u 18 posto.

ČETVRTI DANI SRPSKE KULTURE

Zagreb - Četvrti Dani srpske kulture započeli su 7. studenoga koncertom dua CATCH-POP STRING-STRONG & The First Ethnic Circus

Dani traju do 12. prosinca a na njima se prikazuje izložba fotografija **Petre Mrše**, predstavljen je roman **Daniela Kovača** "Uzvodni bluz", prikazat će se opus filмова **Vojislava Kokana Rakonjca**, predstaviti će se zbirka poezije **Miloša Živanovića** "Lirika pasa", te monodrama **Radoslava Milenkovića** "Stradija - naši dani".

MANJINE I UČINKOVITA POLITIČKA PARTICIPACIJA

Ženeva - Drugi UN-ov Forum o manjinskim pitanjima održan

je u Ženevi 12. i 13. studenoga. Oko 500 izaslanika vlada, agencija UN-a, nacionalnih institucija za ljudska prava i nevladinih udruga raspravljali su o temi "Manjine i učinkovita politička participacija".

Predsjedavajući Foruma **Alex Van Meeuwen** i nezavisna stručnjakinja UN-a **Gay MacDougall**, između ostaloga, ustvrdili su da je isključivanje etničkih, religijskih i jezičnih manjina iz politike i procesa odlučivanja jedan od ključnih uzroka sukoba u suvremenim društvima.

"Mnoge situacije u svijetu pokazuju da odgovarajuće predstavljanje manjinskih grupa u političkom procesu i procesu odlučivanja u društvu je sredstvo razbijanja kruga diskriminacije i izbjegavanje loših posljedica za pripadnike tih grupa", rekla je Gay MacDougall. Alex Van Meeuwen je istakao da glas manjina treba pažnju društva, koju oni zaslužuju, kako bi se u tim društvima dogodile potrebne promjene.

ZLOČIN IZ MRŽNJE JE OZBILJAN PROBLEM U MNOGIM ZEMLJAMA OESS-a

Varšava - Zločin iz mržnje nastavlja biti ozbiljni problem u mnogim zemljama članicama OESS-a, zaključak je godišnjeg izvješća OSCE-ovog Ureda za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR).

U izvješćaju, objavljenom 16. studenoga u povodu Međunarodnog dana tolerancije, kaže se da su 2008. zabilježena brojna ubojstva, vandalizmi, zastrašivanja i prijetnje potaknute mržnjom.

"Zločin iz mržnje postao je učestala pojava u mnogim zemljama članicama. Ali, nažalost, oskudnost dokaza u ovom kriminalu čini teškim kazniti ga i odrediti učinkovitu politiku za borbu sa zločinom iz mržnje", izjavio je veleposlanik **Janez Lenarčič**, direktor ODIHR-a.

DŽAKULA ODUSTAO OD KANDIDATURE

Zagreb - **Veljko Džakula**, kandidat za predsjednika RH Demokratske partije Srba, Srpske narodne stranke i Nove srpske

stranke, priopćio je 18. studenoga da odustaje od kandidature jer je shvatio da bi njegova daljnja utрка za predsjednika bila uzaludna budući da drugi kandidati imaju znatno veće šanse od njega, a smatra da je u cijelosti ostvario cilj zbog kojeg je ušao u kampanju, a to je aktualizacija problema srpske zajednice u Hrvatskoj, želja za njezinim kvalitetnijim sudjelovanjem u političkim zbivanjima u Hrvatskoj i što potpunija integracija u hrvatsko društvo. Džakula je inače skupio 10.557 potpisa potpore za svoju nesuđenu kandidaturu.

ROMSKA ČITAONICA ZA DJECU

Zagreb - Udruga "Kali Sara" i Centar za kulturu Trešnjevka 26. i 27. studenog organizirali su "Romsku čitaonicu za djecu" u povodu Svjetskog dana romskog jezika. Djeca su se uz stručno vodstvo i dvojezično čitanje slikovnica posebno pripremljenih za ovaj projekt upoznali s bogatstvom romske kulture i jezika. Djeci koja su sudjelovala darovane su slikovnice.

OTKRIVENA BISTA KOČE RACINA

Samobor - Zajednica Makedonaca u Republici Hrvatskoj i MKD „Ohridski biser“ iz Zagreba 27. i 28. studenoga su održali "Racinov dan - bijela svitanja" i Dan Zajednice Makedonaca u Republici Hrvatskoj. Na manifestaciji, kojoj su pokrovitelji bili Savjet za nacionalne manjine RH i Grad Samobor, promovirano je reprint izdanja "Beli mugri", otkrivena bista Koče Racina u Parku iza Samoborskog muzeja, te je održan kulturno - umjetnički program u povodu Dana Zajednice Makedonaca u RH.

STINA NOVINSKA AGENCIJA

izdavač: STINA d.o.o. Split
Šetalište Bačvice 10 21000 SPLIT,
Croatia
tel/fax: ++385/21/321-421, 488-945
e-mail: stina@zamir.net
stina@st.t-com.hr
internet: www.stina.hr
direktor: Goran Vežić
glavni urednik: Stojan Obradović